

Vestlusring. Kas Rahvusooper Estonia juurdeehitus on võimalik?

Teater. Muusika. Kino juuninumbris vestlesid Ott Maaten (Rahvusooperi Estonia peadirektor), Arvo Volmer (Rahvusooperi Estonia loomingujuht), Linnar Looris (Eesti Rahvusballeti kunstiline juht), Marina Kesler (koreograaf), Rauno Elp (ooperisolist, bariton), Toivo Tammik (arhitekt, arhitektuuribüroo Ansambel AB) ja Kaarel Truu (vanalinnade nõunik, Muinsuskaitseamet) Estonia juurdeehituse võimalikkusest.

Mida sümboliseerib teatriperele 1913. aastal valminud Estonia teatri- ja kontserdimaja?

Marina Kesler (M. K.): Meile kõigile on see midagi väga omast. Mulle tundub, et mida kauem ma koos selle majaga olen olnud, seda rohkem ma temasse olen kiindunud. Ja kui siin on möödunud pool elu nagu minul, siis see hoone läheb kuidagi südamesse. Minu jaoks on see justkui meie linna süda.

Linnar Looris (L. L.): Tantsijatele sümboliseerib see kindlasti kohta, mis on seotud meie Eesti tippantsukunstiga. Estonia on seda alati olnud, need noored tantsijad, kes on kunagi Tallinna balletikooli lõpetanud, on ikka soovinud tööle tulla Eesti parimasse teatrisse, Estoniasse. Ka need tantsijad, kes on Eestist laia ilma läinud, on kõik oma esimesed tantsusammud teinud siin. Estonia on ikooniline koht, asub kesklinnas ja teeb südame soojaks. Estonia maja on andnud vähemalt tantsu alal meile palju. Ja kuigi ka mina olen siit kunagi laia ilma läinud, olen ma jälle Estonias tagasi.

M. K.: Kõik meie balletistaarid on sellel laval tantsinud: Helmi Puur, Tiiu Randviir jt, nende energia on siia jäänud. Ja kui tulevad noored tantsijad, siis nad teavad, kui väärikas koht see on.

Rauno Elp (R. E.): Ma tekitan nüüd natuke elevust. (Demonstreerib omaõlavart kaunistavat, Estonia teatrit kujutavat tātoveeringut.) Üks pilt ütleb rohkem kui tuhat sõna — siin on kogu minu elu! Mind toodi juba lapsena siia ja ju mind siit ka välja viiakse...

kultuur.err.ee

Eesti Draamateater
Rahvusooper Estonia
Estonia teater
Eesti Rahvusballett
Ott Maaten
Linnar Looris
Arvo Volmer
Teater

Arvo Volmer (A. V.): Minu arvates sümboliseerib see maja ühe rahvakillu pretensiooni saada tsiviliseeritud ühiskonnaks, õppida ära üks märkide süsteem. Alguses oli see hoone rohkem draamale mõeldud, aga helikunst tuli kohe juurde: lauluteater ja üsna varsti ka tantsuteater. See on miski, mis teeb ühest rahvast rahvuse. See maja tähistab kõike seda, milleta meil ei oleks põhjust mingist Eesti riiklusest ega üldse mingist eesti asjast rääkida, sest meie teater on üks väga oluline eneseväljenduse liik.

L. L.: Kas mäletate veel, kui kaunis oli Estonia hoone kujutisega Eesti viiekümnekroonine rahatäht? Ma kandsin seda alati kaasas. See hoone on sümbol ka inimestele, kes ei ole üldse laval käinud, võib-olla isegi mitte teatris käinud. Kui turist tuleb esimest korda Tallinna, siis Estonia hoone jääb talle meelde. Sellest ei saa niisama mööda jalutada. Siin on palju kultuuri. Me oleme õnnega koos, et saame oma kunsti just siin majas teha. Kui Rauno Elpil on see hoone jäädvustatud ihu peale, siis meil püsib see hinges ja veres. See on olnud nii eelnevate põlvkondade puhul ja kindlasti on ka järgmiste. Meil on kohustus anda see edasi.

Estonia hoones on alguse saanud ka Riigi Ringhääling, Ringhäälingu orkester, meie teatrimuseum, samuti idee asutada Tallinna kõrgem muusikakool. Estoniast sai alguse Eesti Vabariik, mille Asutav Kogu tuli siin kokku 1918. aastal, ja ka Eesti iseseisvuse taastamine aastal 1991, kui siin tuli kokku Eesti kodanike kongress.

Miks me vajame juurdeehitust? Millised probleemid on teatrimajal? Missugused nõuded esitavad praegune teatrisaal ja -lava tantsijatele ja lauljatele? Mida võimaldaks juurde ehitatav uus saal?

L. L.: Meie tantsijad ja lavastajad vajavad suuremat lava. Suur lava annab õhku. Meie koreograaf Marina Kesler saaks siis lõpuks ometi lavastada tantsijatele pikad ilusad suured diagonaalid. Praegu on kõik meie põlvkonna tantsijad kogenud seda, et öeldakse: tantsige "enda alla". Teate, kui väsitav on, kui oled pikk mees ja kogu aeg ütleb juhendaja sulle: ole kena, tantsi "enda alla"! Sest diagonaal lõpeb ära, sein on vastas. Ma olen kogenud seda, mida tähendab suurel laval tantsida. See on

teine emotsioon, see on teine hingamine, teine füüsiline väljendus. Ma arvan, et ka lauljatel on täpselt samamoodi. Sa tahad oma kunsti ju ikkagi väljapoole paisata. Me mahutame klassikalised balletid siia ära, aga kõik toimub külge külje kõrval ja tantsuruumi jääb väheks. Alati tuleb teha kompromisse — kas teha lavale ilusad dekoratsioonid, mis panevad lava täis, ja me oleme kõik nagu postmargi peal, või jätame lava tühjaks, aga püüame kuidagimoodi tantsida.

M. K.: Kui mina lõpetasin balletikooli 1988. aastal, siis lubas kunstiline juht meile, et varsti saab teater uue maja ja et see uus maja ehitatakse Kosmose kino lähedale. Vaadake, kui kaua ma olen oodanud seda uut lava! Ma olen nagu Solveig, kes muudkui ootab ja ootab... Mu tantsukarjäär on lõppenud, lavastajakarjäär on alguse saanud... Juba siis saadi aru, et tantsijad vajavad suuremat lava. Kui sa tantsid meie laval "Pähklipurejat", kus on ilusad dekoratsioonid, siis need justkui pressivad kõik kokku. Meil on olnud mitmeid ringreise, Malmösse, Tamperele, ka San Franciscos oleme käinud — seal tunned, et tänu suuremale lavale muutub ka tantsu kvaliteet. Kui ma hakkasin lavastama, ei tekkinud mul probleeme mitte ainult lava suurusega, vaid ka orkestriauguga. Kui näiteks soovisin lavastuses kasutada Šostakovitši muusikat, kus partituuris oli kirjas viis või kuus tšellot, selgus, et meie orkestriauku ei mahu neid nii palju, et see muusika ei mahu orkestriauku ära... Ja kui kasutada laval huvitavaid dekoratsioone, siis jäävad selle portaalid pisut kinni. See tähendab, et küllastajad, kes ostavad piletid saali külgedele, ei näe mõnda misanstseeni või tantsu või ka dekoratsiooni. Me ei ole siin mitte ise enda, vaid ikka publiku pärast. Meie kõrgem eesmärk on pakkuda publikule naudingut.

A. V.: Tõepoolest, tegelikult on seda saali vaja Eesti rahvale ja Eesti külalistele, selleks, et me suudaksime ükskord ometigi pääseda sinna kõrgliigasse, kus toimub ooperite ja ballettide lavastamine. Me oleme end seni surunud kitsastes tingimustesse, aga lõppude lõpuks peab arenenud ühiskonnal olema võimalus näha muusikateatri teoseid ka sellisel kujul, nagu need on loodud. Vähemasti ligilähedaseltki. Muusikateatri imeline kunst peaks saama avalduda oma täies ilus. On tähtis, et me saaksime näidata seda repertuaari, mis on maailmas loodud. Praegu langeb kolmandik repertuaarist kohe välja, me ei hakka seda üldse proovimagi siin majas. Järelikult on publikul võimalik

näha vaid selle kunstiliigi teatud osi ja üldse mitte tervikpilti, kusjuures ka need Puccinid ja nii-öelda standardid, mida me mängime, need lood, mille me siia maksimaalselt ära oleme mahutanud, ka need ei kõla õigesti, sest et orkester on pidanud mängima vähendatud koosseisus. Siin, algselt sõnateatriks loodud majas on ka omad akustilised iseärasused, mis ei võimalda asjuõigesti kuulata, kuigi me oleme ka Wagneri "Tristani ja Isolde" siia ära mahutanud. Meil võiks pärast saja-aastast inkubatsiooniperioodi lõpuks ometi midagi sündida!

R. E.: Laval on hea olla sellel, kes tahab lavale minna. Mina ei ole kunagi mõelnud sellele, kui ahtad tingimused meil on. Mina pean antud situatsioonis andma, mis võimalik. Aga teater ei koosne ju ainult orkestrist ja tantsijatest ega lauljatest. Siin on ka kunstnikud, kes peavad oma dekoratsioonid mahutama justkui kingakarbi sisse. Ka neil võiksid olla avaramad võimalused ja paremad tehnilised vahendid. Aga mis puudutab laulmist, siis alates sellest ajast, kui mina siia majja tulin, on mind hurjutatud, et see on ju kõige hullem koht, kus üldse laulda... Aga nüüd on mul siin varsti kolmkümmend aastat siin lauldud ja olen elus. Kui see uus ehitus kunagi tuleb, siis mina enam ei laula. Sest valmimiseni läheb vähemalt kümme aastat aega. Võib-olla lastakse mul veel kirja lavale tuua... Aga mõtleme järeltulevatele põlvvedele. Et nad saaksid tuule tiibadesse õigetes tingimustes. Kui akustikast rääkida, siis publiku poolel saalis on haruldane akustika, ka lava peal on väga hea akustika, aga seda takistab lava portaal, nii et laulda tuleb nagu läbi nõelasilma. Eile oli meil "Tosca" proov, ma käisin saalis ringi ja kui on vaiksed kohad, kostab isegi mõni laulja välja... (Naerab.) See on küll väikese huumoriga öeldud, aga kui orkester mängib tutti's, siis sellest seinast või foonist, mis orkestriaugust lavalt tulevale häälele ette tekib, on väga keeruline läbi pressida.

A. V.: Kõikide ooperimajade tavaline probleem on see, et nad koosnevad kahest erinevast akustilisest ruumist: üks on saalipool ja teine lavapool. Mõlemad on erineva konfiguratsiooniga ja need akustilised süsteemidühenduvad omavahel halvasti. Traditsioonilistes ooperimajades, kus on normaalne kõla, on tavaliselt nii, et kusagilt seinast algab lavaauk, mis läheb kuni laeni välja. See nõelasilma moodi asjandus aga on iseloomulik sõnateatri arhitektuurile. Tühi lava ja tühi saal kõlavad ühtemoodi, see on kubatuuri küsimus, aga

kui tuleb publik, toimub väga suur muutus. Eriti nüüd, kui meie saalis on kaheksasada kohta, tekitab see akustiline, kubatuuri muutus, sooja õhu ja niiskuse näitajate tõus seal täiesti teise olukorra. Aga ma ei kiruks meie vana maja üldse, see on pärast viimast, 2004. aasta ümberehitust, mis siin Paul Himma juhtimisel läbi viidi, saavutanud oma maksimumi. Seda enam oluliselt parandada ei saa, kui siis väheke ehk mingite eriliste peente materjalidega. Tõsi, maailmas on palju hullemaid teatreid, aga ma ütleksin, et põhiline probleem on ikkagi see, et publik ei näe kõike, mis laval toimub, ja kahjuks ei jõua kõik piisavalt hästi ka kuulajani.

R. E.: Ja mitte ainult tantsijad ei taha laval diagonaali võtta, vaid ka lauljad. Me oleme seal kokku surutud, ruum on väga väike.

Ott Maaten (O. M.): Ma täiendaksin akustika osas. Tegelikult on sellel saalil peal ikkagi füüsiline piirang. Kuna ma oma ametis pean pidevalt tegelema numbritega, siis tean, et selleks, et üks teatrisaal oma loomuliku akustikaga hästi toimiks, on vaja ühe inimese kohta kaheksa või isegi üheksa kuupmeetrit ruumi. Estonia saalis on see vist natukene alla viie kuupmeetri. Me võime seda ju tuunida, aga ei saavuta seal mitte kunagi tõeliselt head, loomulikku akustikat. Tänapäeva maailmas peaks see aga olema norm.

Kas uus maja või juurdeehitus?

O. M.: Pigem on vaja juurdeehitust, see on mitmest vaatenurgast ratsionaalne ja mõistlik lahendus. Esiteks juba ehitusmahu poolest — juurdeehituse puhul pääseksime kitsaskohtade lahendamisega, uue saali ja uue lava ehitamisega, ja lisaruumid jääksid valdavalt vanasse hoonesse. Teiseks, me säilitaksime sidususe vana majaga. Seesama armas vana Estonia jääks ikka täidetud sellega, millega ta on läbi ajaloo täidetud olnud. Kui me läheksime kuhugi mujale, tekiks siia mingi muuseumilaadne koht, millele tuleb hakata uut sisu otsima.

A. V.: Minu kui dirigendi seisukohalt räägib juurdeehituse kasuks ahvatlev võimalus luua siia kolmest saalist koosnev kultuuritsentrum. Siis oleks meil väike lava, kus saaks tegelda kammerlikumate või eksperimentaalsemate projektidega, kasutada seda osa ajast ka mingiteks proovideks, suur lava, s. o

põhilava, ja ka kontserdisaal. Selline kolme saali kompleks oleks kunsti tegemise seisukohalt äärmiselt atraktiivne. Ja ma arvan, et see oleks ka majandusmeeste arvates atraktiivne, kui seal mingeid suuremat sorti üritusi korraldada. Ma ei pea siinjuures silmas presidendi vastuvõttu. Mind huvitab jõudude ühendamine, et tekiks uus kvaliteet. Ma olen nõus [Ott Maateniga](#) selles osas, et ma hästi ei kujuta ette, kuidas säiliks uue maja puhul Estonia identiteet. Uues majas oleks lihtsalt uus Tallinna ooper, nagu Tallinna haigla või mis iganes... See ei ole enam Estonia! Sellega läheb midagi kaduma.

Toivo Tammik (T. T.): Ma olen arhitekt ja mul on ka muinsuskaitsega teatav side. Mina vaatsin seda linnaehituslikku külge natuke laiemalt. Kui me oleme siin vanalinna serval ja teame, et see on tundlik koht ja et siin on kõik need kaitsevööndid ja muud sellised asjad, siis vanalinna aktiivsuse hoidmine ja tõstmine on tegelikult väga tähtis. Me oleme juba näinud, kuidas meie elu kandub linnast välja, kuidas inimesed pendeldavad järjest rohkem autodega äärelinna kaubanduskeskuste vahet. Ka uue ooperimaja puhul on praegu täiesti märgatav see perspektiiv, et see uus ehitatav hoone ikkagi peatänavaääres teine või kolmas maja enam ei oleks... Siit edasi tekib kohe ka probleem, et meil on ka maa-alused väärtused, ehk kõik need eskarpmüürid ja kindlustused — mis neist saab? Üks kena ja praktiline näide on Jaani seegi paviljon, mille minu büroo projekteeris ja linn rajas kuusteist kuni kaheksateist aastat tagasi ja mis on oma rolli kenasti täitnud. See on moodne koht, kus on võimalik vaadelda vanu müüre ja kuhu on tekkinud juba ka fotomuuseum. Nii et selles mõttes olen ma, lähtudes praktilisest kogemusest, optimistlik ka nende müüride säilitamise osas fuajeede all ja alumistel korrustel. See oleks mõistlik ja kena.

Tallinna peatänav on Pärnu maantee. Kas võiks tulla kõne alla ka teine, uude saali avanev Pärnu maantee poolne peasissekäik? Et ooperimaja ei jääks seljaga peatänav poolse?

T. T.: See võimalus on täiesti olemas. Praegu on meil uus paviljon Tammsaare pargis — meeldib see meile või mitte —, mis hõivab mingi ala. On leitud, et sellest võiks saada [teatripuhvet](#) või koht, kuhu tullakse pärast etendust istuma. Siiani

ei ole see käivitud. Aga samas võiks praegune park oma paremas osas olla suurepärane hajumisala tulevasele suurele saalile. Ma ei kirjeldaks praegu mingeid väga täpseid stsenaariume või plaane, aga see potentsiaal on olemas. See võiks vabalt teatri poole avaneda; ma ei taha öelda, et otse Viru keskuse poole, aga Tammsaare pargi poole võiksid küll inimesed kulgeda ja leida Viru keskuses juba olemas olevad parkimiskohad, kui nad on tulnud autoga. Need võimalused on praegu siin ümberringi kõik olemas. Viru keskuse parkla võiks olla selliseks ristkasutuseks päris hea variant: päeva lõpuni toimub intensiivne poodlemine, aga õhtusel või öisel ajal, kui parkla seisab tegelikult tühjana, saaksid seda kasutada teatrikülastajad ja ka teatriinimesed. Praegu toimib see nii näiteks Solarise parkla puhul. Ja meil ei oleks vaja mingeid uusi ebainimlikke pingutusi, et rajada kuskile maa all spetsiaalseid parkimiskohti ja betoonkatakombe.

O. M.: Solarise parklaga koostöö toimib ja Viru keskuse parklaga on toimunud juba eelläbirääkimised. Täna me veel mingi lepinguni jõudnud ei ole, aga nemad on omalt poolt näidanud üles selget huvi.

T. T.: Ma toaksin näiteks Kumu, mis ehitati linna südamest pisut kõrvale, Lasnamäe servale. Kumu peasissepääs on tegelikult suunatud ju Lasnamäe poole. Loodeti, et inimesed tulevad üleval oleva tee alt läbi, mööda tunnelit peasissepääsu juurde ja sisenevad sealt muuseumi. Tegelikult seda ülemist parklat ei kasutata. Inimesed eelistavad tulla Kadrioru poolt jalutades ja siseneda tagaukse kaudu. Nad on valmis otsima parkimiskohti või naudivad suurepäraselt jalutuskäiku ja südalinna keskkonda selle asemel, et tulla Lasnamäe poolt. Kui me loodame, et teeme teatri kusagile linna kõrvale tühermaale, kus on hästi palju ruumi, parklad jms, ei pruugi see üldse tööle hakata.

A. V.: Tuletaksin siinkohal meelde ka trammipeatuse väga head strateegilist asukohta, lähedal asuvat bussipeatust ja trollipeatust. See on tegelikult väga hea koht.

Nüüd tuleks vist ära kuulata Muinsuskaitseameti esindaja arvamus. Kas kompromiss muinsuskaitsega on võimalik?

Kaarel Truu (K. T.): Jah. Tegelikult muinsuskaitse töö kompromisside leidmisest koosnebki. Tänapäevased arusaamad

muinsuskaitsest ei eelda ühegi hoone ega linnakeskkonna mingil kujul musealiseerimist. Küsimus on vajalike muudatuste suunamises, kaalumises ja läbiarutamises. See kaalumine seisnebki kõiges selles, mida teatripere on juba esile tõstnud: lood ja tähendused, mis on sellel majal, sümboliväärtus nii üksikisiku jaoks kui ühiskonnale laiemalt. See on ju meile teada. Ja loomulikult peab muinsuskaitse institutsioonina ja ka iga inimene, kes end kuidagi selle valdkonnaga seob, seda arvesse võtma.

Paljud nüansid on juba jutust läbi käinud, ka tehnilised lahendused. Toivo Tammik rääkis Jaani seegi varemete eksponeerimisest, veel võib näitena tuua Vabaduse väljaku parkla müüride eksponeerimise — loomulikult on need tehnilised võimalused olemas. Sellised lahendused annavad kindlasti igale uuele majale palju juurde, kui neid on võimalik kombineerida mingi eriti ürgse materjaliga. Tõsi on ka see, et muinsuskaitse esindajate seas puudub üksmeel. Inimesed on väga emotsionaalsed, keegi ei ole otseselt teatri vastu, aga kõik on väga kirglikult millegi poolt ja seetõttu on arvamusi palju. Isegi muinsuskaitse selts, kelle seisukohta muinsuskaitseamet küsis, tunnistas ausalt, et nad ei jõudnud üksmeelele. Põhilised võimalused, mida nähakse juurdeehituse tegemiseks, on siin juba kõlanud: et on suurem tõenäosus, et vana maja jääb endiselt aktiivsesse kasutusse ja et see on kindlasti südalinnale tohutult hea; et on järjepidevus, kui need institutsioonid toimivad samas kohas.

Millised on peamised vastulaused juurdeehitusele? Millise muinsusega meil ikkagi tegemist on? (Võõrsõnade leksikon annab sõnale 'eskarp' vasteks 'kindlustuse vallikraavi sisemine nõlv' ja sõnale 'bastion' 'kindluse kaitsetorn keskajal, hiljem nürinurkse siksakina etteulatuv kindlusehituse osa'.) Meedias on kõlanud seisukoht, et juurdeehituse käigus hävivad keskaegsed bastionid. Ja kuna see on Tallinna vanalinna muinsuskaitseala ja UNESCO maailmapärandi ala ning ka teatrimaja ise on tunnistatud kultuurimälestiseks, siis kas selles valguses oleks "nendele kahele kunstžanrile pühendatud maja tänapäeva Eesti kultuuris enam nii tohutult keskne institutsioon, kellele peaks tegema nii pretsedenditu erandi?"¹

A.V.: Kunstipäraselt öeldes: kas eesti rahvuslik sümbol peab üle käima saksa ja rootsi ajast või jääme me igavesti tallalakkujateks? (Naerab.)

K. T.: Ma lootsin ka siia laua äärde täna saada Ragnar Nurga, kes on Tallinna linnaarheoloog ja spetsialiseerunud just nendele uusaegsetele muldkindlustustele, aga ta ei saanud kahjuks tulla. Nurk oskaks kindlasti seda palju täpsemalt ja veenvamalt kirjeldada. See on muldkindlustus, mida ümbritseb vallikraav, millel on kividest laotud küljed, eskarpmüürid, ja see, mis nende vahele jääb, on bastion. See on alles, see algab üsna praeguse maapinna alt. See ei kõrgu tänava kohal, nii nagu Skoone bastion või mõni teine suur Tallinna muldkindlustus, aga see on seal olemas, lihtsalt vallikraav on täis täitepinnast, ja ka selle täitepinnase pealt on lükatud pinnast alla auku. Kõikide eelduste kohaselt on see asi siin terviklikult säilinud. See on üks aspekt, mis teeb arheoloogidärevaks.

M. K.: Kas ma saanõigesti aru, et see vahva ehitis on siin maa all ja keegi seda ei näe? Mina leian, et tore oleks see kõik kuidagi ära puhastada ja eksponeerida. Seal all võiks olla näiteks teatri puhvet või midagi muud sellist. Inimesed näeksid siis neid kindlustusi, mida keegi praegu ei näe.

K. T.: Juurdeehituse rajamine oleks tohutu suur võimalus seda kõike eksponeerida. See on tehniliselt keeruline. Kuuldavasti toetuvad need tugimüürid puitparvedele umbes nelja kuni kuue meetri sügavusel maapinna all. Ja kui nende niiskusrežiim muutub, võivad müürid hakata vajuma. See puudutab juba laiemat ala kui teatrimajatagune plats, sest põhjavee süsteem on omavahel seotud. Need müürid jätkuvad siit Musumäe suunas ja ka teisele poole, s.o Draamateatri suunas.

T. T.: Tänapäeva tehnoloogia puhul on kõik võimalik ja me oleme põhimõtteliselt kokku leppinud, et neid müüre me saame kõik näha ja et kõiges on kompromiss olemas.

K. T.: Need vastuolud tekivadki põhiliselt seoses kokkulepitud reeglitega, kuidas vanalinnas võib uusi hooneid ehitada, seoses muinsuskaitseala põhimääruse ja muinsuskaitseadusega. Sealt tekivad küsimused, kas on vaja väga suure erandi tegemist või selle seaduse väga avarat, vaba tõlgendamist.

A. V.: Kas muinsuskaitse eelistaks ühekordset erandit või seaduse ümberkirjutamist?

K. T.: Seadusi ikka kirjutatakse aeg-ajalt ümber. Ja selle erandi tegemise puhul on muinsuskaitseamet palunud kõikidel nõuandvatel kogudel endale nõu anda. Selleks on küsitud arhitektide ja maastikuarhitektide arvamust, arheoloogide arvamust, ka Tallinna linna arvamust, kes seda juurdeehituse tegemist praegu menetleb. Nemad omakorda on küsinud nõu linnaplaneerimise arhitektilt, kes on oma seisukoha öelnud. Praegu räägib selle erandi tegemise kahjuks nüanss, et mitte ükski ruumiga tegelev inimene ei usu, et nii suures mahus juurdeehitus annaks siin hea tulemuse. See ongi kompromisside tegemise koht ja võimaluste otsimine. Näiteks, kui kinni on teater kuupmeetrites, saali ja lava sügavustes ja kõrgustes ja kuidas seda kõike saab sobitada nende maa-aluste väärtuste peale ja vahele ning ka selle vana teatrimaja külge, mis sisaldab samuti kõikvõimalikke kihistusi. Käsitleda vana hoone Pärnu maantee poolset külge kui midagi enesestmõistetavalt teisejärgulist ei ole ka pärisõige. Hoone sõjajärgne taastamine on olnud väga suur osa selle aja olemusest.

T. T.: Kunagi ammu algatas professor Rein Zobel vanalinna kaitsekorralduskavade loomise. Tema oli mees, kes uuris rahvusvahelisel tasemel Tallinna vanalinna keskaegseid kindlustusi ja on kirjutanud sel teemal mitmeid monograafiaid. Ta lahkus meie seast mõned aastad tagasi. Pronksiöö sündmuste järel, aastal 2007 või 2008 intervjuueerisin ma teda ja küsisin tema arvamust pronksmehe asukoha kohta — et mida tema arvab selle saatuses ja mis peaks selle kohal Tallinnas olema, arvestades, et kõrval on Kaarli kirik ja vanalinn on lähedal. Ta ütles üllatuslikult, et tegelikult peaks seal olema hoone. See võtaks pinged maha ja see on just selline linnakeskus, kuhu hooned sobiksid, selline kvartal ja selline koht. Estonia puhul oleme harjunud, et see Pärnu maantee poolne plats on tühi. Siin on olnud monument, nii Raudsepa kui Palutederi oma, ja muu, aga me peame tunnistama, et linnaehituslik aktiivsus antud asukohas on nullilähedane. Siin ei toimu praegu mitte midagi. Siia avanevad praegu Estonia maja kaks tagaust, üks ametikäik ja üks teine veel, ja mõned laadimise uksed. Ja ei ühtegi kohvikut ega mingisugustki aktiivsust loovat funktsiooni sellel platsil ei ole. See lootus, millest linnaplaneerijad kogu aeg

räägivad — et me teeme lõpuks oma katkestuste kultuuri musternäidisest tihedama ja sidusama linna —, rebitakse siin justkui kontekstist välja. Erandi tegemine on antud juhul seotud pigem maa-ala tühjaks jätmise, mitte tihendamisega. See on paradoks ja see ilu on kahtlemata mõne vaataja silmades. Milline see kaunitar sellise vaataja silmades on, seda ei oska kirjeldada. Siin oleks kindlasti vaja kaasata lisaks institutsioonidele ka rohkem eksperte. Aga kui nüüd tuuakse kusagilt UNESCO ekspert, kes lennutatakse siia üheks päevaks, nagu vahel on juhtunud, ja tuleb Boris Dubovik, kes ütleb, et meil on siin vanalinn ja kaitsevöönd ja mis teie, lugupeetud Itaalia professor, arvate, kas võib siia ehitada või mitte. Ja professor sõidab kahe tunni pärast ära, öeldes: "Loomulikult mitte!" See on laiem küsimus, mida ei tohiks vaadelda ainult välistamise aspektist.

K. T.: Loomulikult, seda välistamise programmi ei olegi meie muinsuskaitseamet harrastanud. Me oleme Ott Maateniga märtsi algusest saadik võimalikke lahendusi kaalunud ja mulle paistab, et me peame edasi otsima. Pigem on meil eesmärk leida võimalused, kuidas see oleks lubatav. Vähemalt oleme me püüdnud sellele küsimusele nii läheneda.

O. M.: Ma arvan, et te kõik olete nõus sellega, et linnaruum peab olema elav ruum. Kui te siit majast praegu väljute selle ukse kaudu, kust esinejad sisse tulevad, siis näete selle kõrval seinal pilti sellest, milline oli see linnaruum üheksakümmend aastat tagasi. Kui palju oli siis siin platsil inimesi! Milline elu siin kivas! Ja kuidas see linnaruumina siis töötas! Praegu on see päevade, nädalate ja kuude viisi inimtühi ja kõigest ära lõigatud koht, mis minu kui linnaruumi asjus võhiku meelest praegu linnaruumina ei tööta.

K. T.: Ma ei julge just üldistada, aga negatiivsed hinnangud lavaanalüüsile, mis praegu ütlevad, et juurdeehitust sellele platsile ei tohiks teha, lähtuvad konkreetselt sellest lahendusest, mille kohaselt on juurdeehitust võimalik vana maja külge istutada. Võimalusi võib olla veel. Need ei välista põhimõtteliselt juurdeehituse tegemist, aga sellises mahus, sellises kohas ei tundu see neile realistlik. Siin tuleb mängu inimeste fantaasia piiratus või arvestatakse väga sellega, et viimastel aastatel on maetud pargi korrastamiseks tohutult raha, vanadele müüridele

on ehitatud paviljon. Kas Estonia juurdeehitus mahub kõikide nende asjade kõrvale? Tõenäoliselt mitte. Väga raske on kõigel sellel koos eksisteerida.

R. E.: Kumb siis tähtsam on, kas kohvik või teater?

T. T.: Mis puudutab seda esmast linnaehituslikku analüüsi, mis võimalikult ka Estonia projekti konkurentide poolt Tootsi punase maakerana pressi suunati, siis see on nüüd kõige hullem, mis olla saab. Et kõik juba teavad, kui kole see võib olla. Et see juurdeehitus on selline punane müür ja väga suur... Siis räägib veel ICOMOS-i Eesti esindaja, et Estonia paistab praegu Toompealt imeilus — aga kui siis see punane asi seal keskel on... Tegelikult Estonia ei paistagi Toompealt, ta jääb vaateplatvormidelt vaadates varju. Ma kasutan siin Postimehe küsitluse andmeid. Vilen Künnapult küsiti, mida ta sellest arvab.² Tema vastas, et sellel konkursil tuleks anda arhitektidele mõnevõrra vabad käed, et lahendusi genereerida, aga samas peab projekt olema tehnoloogiliselt ette valmistatud, et see vastaks teatri vajadustele. Me ei räägi sellest veel kui esteetilisest tulemusest, milline see linnaruumis välja näeb, küll aga saame praegu vormida seda ülesannet, selle asukoha aktiivsust linnaehituslikult tõsta ning selle kompleksi tehnoloogilist ja akustilist ja kunstilist taset igas mõttes parandada. Seda kõike on praegu võimalik kokku kirjutada, täpsustada, ja seda on võimalik ka arutada muinsuskaitse ringkondadega. Meil koos muinsuskaitse ja teatriga on siin pigem ühine nägemus, mitte võitlus või maade jagamine. Ühine lahenduste otsimine praegu juba toimub, nii palju, kui ma kuulnud olen.

L. L.: Ma usun, et Ott Maaten veab dialoogi õiges suunas, et leitakse kompromiss, et muinsuskaitseamet jääb rahule ja meie saame ka omalt poolt pakkuda lahenduse, mis oleks hea meie kunstile ja meie rahvale.

K. T.: Muinsuskaitseamet annab ju igal aastal preemiaidki uutele majadele, mis on ajaloolisse keskkonda ehitatud. Midagi vähemat me uult majalt ei ootagi, kui et saaks sellele diplomi anda. Aga nähtavasti teevad kõiki väga ettevaatlikuks need vältimatud, vajalikud kubatuurid. Sellisel massiivsel ajal oleks vaja enda ümber ruumi, et see mõjuks monumentaalselt, mitte

jässaka punase kastina. Kõik meile nõu andnud arhitektid ja ka liberaalsed muinsuskaitstjad on selles osas ettevaatlikud.

Kas planeeritav juurdeehitus tuleks kõrgem kui Draamateater?

T. T.: Draamateatriga ei saaks seda võrrelda, sest Draamateater on Estoniaga võrreldes siiski üpris väike maja.

K. T.: Ma olen kuulnud arvamust, et Draamateatrit ei ole pärast selle juurdeehituse valmimist enam näha.

O. M.: Estonia poolt vaadates ei ole seda praegugi näha, sest puud varjavad hoone ära.

T. T.: Draamateater on ikkagi Estonia poolt vaadates väga paksu metsa sees. Ja rahva seas "taksopeatajaks" hüütud monument on ka veel selle ees. Praegused juurdeehituse maksimumkõrgused on arvestatud nii, et kõrgus ei ületaks olemasolevat Estonia hoonet. See on postulaat. Nii on ka kogu maapealne lavatorn võimalik rajada sinna kohta. Küsimus on selles, millised on tagasiastet, millisena ta paistab linnaruumis sel kombel, et need kõrgemad, suuremad mahud oleksid tasakaalustatud nii, et ta ei mõjuks rõhuvana, et see uus rajatis ei oleks nagu mingi kanjon Pärnu maanteel: ühel pool Urla maja seitse korrust ja teisel pool Estonia seitse korrust. Seda ma arhitektina, pikaajalise praktikuna julgen küll väita, et see nõue oleks võimalik konkursi tingimustesse sisse kirjutada ja et seda nõuet on võimalik ka täita. Selleks on meetodikad olemas.

O. M.: Mul on ikkagi väga hea meel, et meil juba alguses tekkis muinsuskaitsega diskussioon, mitte lahing. Me oleme korduvalt kohtunud, rääkinud, vaielnud. See peabki olema protsess, mis ei saa laheneda üle öö ja mis tähendab kindlasti mingeid mööndusi kõigile osapooltele. Aga ma arvan, et Rahvuskooper, Estonia teater, on seda väärt, et püüda leida kompromisse. Ja jõuda lõpuks kõiki osapooli rahuldava tulemuseni. Ma olen täiesti veendunud, et see juurdeehitus kaunistaks linnaruumi ja annaks talle hoopis teise väärtuse. Tooks siia palju suursugusust ja lisaks kvaliteeti, vaatamata siin vestluses esile kerkinud kartustele. Miks see ei peaks õnnestuma?! Kui me kõik mõtleme kaasa, valmistame hästi ette konkursid, tingimused — miks ei peaks see asi arhitektuuriliselt õnnestuma?!

T. T.: Kui mõelda sellele Pärnu maantee poolsele fassaadile, siis kiputakse vastandama fassaadi ja kogu maja kompleksi. Arhitektuuriajaloolane Linda Kaljundi on seda projekti kommenteerides öelnud, et Estonia puhul on tegemist väga tugeva mäluobjektiga ja mäluobjektile on omane see, et ta pidevalt täieneb; et kui ühel hetkel see mälu saab täis ja objekt lakkab edasi arenemast, siis on temaga kõik. 3 Eesti rahval on just nüüd võimalus ühendada kogukondi, mitte tekitada tohutut lõhet. Ma loodan, et seeühinemine hakkab pisitasa toimuma.

L. L.: Teeme selle teoks!

1. Mart Kalm 2021. Tsit.: Miina Pärn. [Estonia juurdeehitus](#) — ooperi triumf linnaruumi ja kultuurimälestiste hinnaga? — ERR, 15. V.

2. Vilen Künnapu 2021. Meie päevad on alles ees. — Postimees, 30. IV.

3. Linda Kaljundi 2021. Mälupaik elab muutumisest. — Postimees, 30. IV.

Toimetaja:

Victoria Maripuu

Allikas:

[Teater](#). Muusika. Klno